

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀԱՅԿԻ ՄԻՆԵՐ

ԳԱՐՈՒՆ

891-90

- 84

891.99

4-84

ՀԱՐՔ-ՕՒ ՄԻՆԵՍ

Ս. Խաչատրյանի
շարժական
լուսանկարներ

ՔԵՐՈՒՄ

Հրատարակչին ԱՐՓԻՒ

1935

ՉԱՍԵՆ

A II
41792

4168

39

ԳԱՐՈՒՆ

Սկեր ես մեզի, բարի՛ ծիծեռնակ,
Կարմիր կըտուցիդ երգ մը ներդաշնակ.
Դուն սէ՛ր, հրբաւէր կեանքի՛, քըտինքի՛
Դարերու նամբո՛րդ, հին Հայու ոգի՛...:

Դարո՛ւն, յարութի՛ւն,— երկիրն է արքուն.
Ուրախ է օրը, ուրախ ես եւ դո՛ւն.
Մարմինը այտին եւ վըսեմ բարտին՝
Հագեր են ցորեան, տերեւ վերըտին...:

Թըռի՛ր դուն, զընա՛, ճիւղե՛ր հաւաքէ.
Ամէն սըրտի մէջ ազրի՛ւր մը կ'երգէ.
Ամէն ձեռքի մէջ կայ հո՛ղ ու անտա՛ռ.
Մարդն այսպէ՛ս կ'ապրի, կը մեռնի արդա՛ր...:

Շինէ՛, ինչ որ կայ՝ վըլած, աւերած.
Ա՛յ մերն է հիմա եւ տանիք, ե՛ւ հաց.
Շինէ՛, նորոգէ՛, վըստահ յաւիտեան,
Կը մընայ բոյնըդ՝ Աշխարհ Հայաստան...:

ԱՅՑԵԼՈՒ

Բըլուրին վըրայ՝ սենեակ մը հին տուն,
Գուռը կիսաբաց.
Կարծես անհամբեր կըսպասէ մէկուն...:

Ու մերս կը մըտնեմ: Շիրմի պէս լուս է:
Կըսկըսիմ խոկալ.
Բընակիչ չունի՝ գիս դիմաւորէ,
Ըլլայ հիւրընկալ...

Կեա՛նք մը կայ միայն՝
Ծեր ու անկենդան:
Իր մըկարն տես.
Բայց ո՞ր է արդեօք
Մարմինը հիմա:
Կը մայի իմծի ու կարծես կ'ըսէ.—
«Ին՛ն ալ կը դառնաս
Որմի մը վըրայ ըստուեր ու երագ»...

Արուներ տրկար եւ աղաչաւոր,
Ուրայս են կարծես՝
Իմ ոտնաճայնէս :
Հի՛ւր կ'ըլլամ մէկուն, ամենուն ամսէր,
Եւ կը մըտածեմ,
Թէ վերջին անգամ հոս ո՞վ էր նըստեր...

Եւ կազ դաշնամուր՝
Ոսկոբը արխուր .
Մատներուս ներքեւ իսկոյն կը հեծէ,
Եյնպէ՛ս գարմացած .
Կը յիշէ գուցէ
Ուրիշ երգի մը մատները մեռած...

Քարէ խընկաման,
Դեռ մէշն է լըման՝
Մոխիրը խունկի,—
Անխնն ազօքֆի...

Կօշիկներ յոգնած եւ ցուպ մը տըրտում՝
Անյայտ ոտքերու,
Իբրեւ յիշատակ,— կենսագրութիւն...

Եւ գորշ վառարան՝
Փայտերը վըրան .
Պառկած գիրկ գըրկի,
Կ'երագեն լուցկի...

Չեմ գիտեր, ինչո՞ւ իմ մէշ կը ծընի
Փափաք մ'ամայի,—
Կ'ուզեմ հոս մընալ
Եւ այս խըրնիթին բընակիչ դառնալ —
Քաղաք ու անիւ շըյիշե՛լ, մոռնա՛լ,
Մա՛րդն իսկ ուրանալ :

ՄԱԶԵՐՈՒՍ

Մազե՛ր իմ յոգնած, մազե՛ր ուղեւոր .
Կը յիշե՛մ մայրըս՝ որ ձեզ կը գըզուէր .
Ձեզմով կը խընդար լուս հոգին անոր .
Այդ խընդուիմ անուշ կարծես երէկ էր :

Կը յիշե՛մ դուք իմ օրերը գարնան ,
Սրբ խենթ մատները սէրի , յուզումի ,
Կը խանգարէին ձեզ հովի նըման ,
Մինչ ես կ'ըմպէի բերանը գինի :

Հիմա դարձեր էք տըրտում, անխընամ ,
Դուք կորսընցուցած ե՛ւ մայր , ե՛ւ գարուն ,
Իջեր է արդէն ձեր վըրայ եղեամ ,
Նոյնիսկ իմ ամբան այս տաք օրերուն :

Վազը պիտ' ձիւնէ , պիտ' ձիւնէ կամաց .
Վազն իբրեւ կեանքի վերջին եղանակ .
Ձեզմէ շատերը կանուխ բաժնըւած՝
Դուք պիտի մընաք միշտ ցո՛ւրտ ու միմակ :

Գ Ե Ղ Օ Ն

Խաղաղութի՛ւն եւ զօրութի՛ւն հայ բարբառին՝
Նայիրի մէջ, դուրսն՝ անարմատ, քափառակամ :
Հագա՛ր օրհնէ՛նք Հրնարողին, Սուրբ Հանճարին
Եւ խօսողին՝ որ պիտ՛ ապրի մի՛շտ, յաւիտեա՛ն :

Հրպարտութի՛ւն մեր բարբառին երգածին,
Սէրի համար, եղբայրութեան համար եղած :
Անմահութի՛ւն մեռնողներուն որ երգեցին՝
Յեղին կամֆը դիւցազնօրէն լուսագընաց :

Կարողութի՛ւն դրպրութեան մոր աշակերտին, —
Պեղող մըտփի հանֆը խորունկ եւ քիւրածալ :
Տեւողութի՛ւն քընարական անոր սըրտին, —
Գեղեցկութեան, գինովութեան հաւատացեալ :

Երանութի՛ւն չըծընածին, արդար լեզուին,
Որ պիտ՛ հըպի հայ բռնեւրուն՝ իբրեւ մեղքի :
Ողջո՛յն գալիք Մըտածումին արեւային,
Գալիք Երգին, ճայնին ուրախ ու անքերի :

Գ Ր Ո Ն

Եկեր եմք մեմք՝ իբրև վըճի՛ս, իբրև արի՛ւմ,
Իբրև փըրկի՛չ գալիք բուր բազուկներում:
Եկեր եմք՝ մեր տունն ու սիրտը թողած այլուր,
Հացը մեզի նոր լեզու է ախորժալուր,
Երգ է ահեղ, կը փոթորկէ մեր լուս հոգին,
Որովհետև մե՛նք եմք ցեղը աշխատանքին:

Մե՛նք կերտեցինք սա որմերը երկնասըլաց,
Յատակները՝ մարմարներով, ներկով բանուած,
Եւ սողացող ցուրտ գիծերը երկաթներում,
Շոգեկառքը՝ որ կը բըռնէ փախչող հեռուն:
Մե՛նք փըռեցինք ուղիները գետինին տակ,
Բարձրացուցի՛նք տանարներն ալ ոսկեփանդակ:

Մե՛նք փրչրեցինք սա լեռներուն կողերն հըգօր,
Քարածուխի, իւղի համար՝ որոնց այս օր
Տե՛ր էք դարձեր իբրեւ օրէնք եւ ազատ գող.
Անհաներուն կ'ընէք լեռն իսկ հըպատակող:
Մե՛նք յաղթեցինք կամուրջներով շուրին վայրի.
Մե՛նք վառեցինք իւրաքանչիւր լոյսը երկրի:

Եւ մենք բացի՛նք դուռը գործին, մեծ ազմուկին,
Հո՛ն, հըրակէզ մետաղներու մուրըն կըրկին
Ջարկի՛նք, զարկի՛նք օճագալա՛ր, կատաղօրէ՛ն,
Մինչեւ մուրը եկաւ, բաժնեց մեզ կըռիւն,
Մինչեւ շոգին սուլեց դադա՛ր, խաղաղութի՛ւն.
Իբրեւ վաստակ մենք տո՛ւն տարինք հազ մը արքուն:

Եկե՛ր ենք մենք ամէն հանկէ, ծըլսնելոյզէ.
Ամէն գործիք մեր ձեռքին մէջ հըրազէ՛ն է:
Մեր բոլորիս կուրծքը խըրա՛մ, բե՛րդ անառիկ.
Եկե՛ր ենք հօս՝ մենք որպէս տէ՛ր, հացի մարտի՛կ.
Ու կը բախինք ձեր նակատին, ձեր օրէնքին,
Անակընկալ կայծակի մը նըման ուժգին:

Եկե՛ր ենք մենք. բազմահագար ուրիշներ կան,
Մովի անվերջ ալիքներուն նըման կուգան:
Քաղցածնե՛ր ենք, բէ՛ր բացակայ եւ բէ՛ն ներկայ,
Մեր աչկերուն ապըստամբող աշխա՛րհ մը կայ:
Պիտի կըռուի՛նք անօրինակ, հըգօրակա՛մ,
Յաղթանակը մեր վճճի՛ն է՝ ալ այս անգամ:

ՄԱՆՐԱ

Երա՛գ քէ մարմին, եկեր է կարծես՝
Կը մայի ուղիղ՝ տըրտում աչքերուն.
Ու կ'ըսէ ինձի, — «Որքա՛ն փոխուած ես,
Որքա՛ն տառապած՝ դո՛ւն, ի՛մ գիրկէս դուրս»:

Ձեռքը կը դրնէ իմ փըլած ուսիս —
«Միմակ ես», կ'ըսէ, «Դո՛ւն, իմ վերջի՛ն ծառ,
Ըստուերիդ մերքեւ մըստող մը չունիս,
Ո՛չ ալ ճիւղերուդ՝ քրոջուն մը պայծառ»:

Կանգներ է դէմքս՝ առանց ժրպիտի,
Մանուկ օրերուս այդ վրճիտ հայրիմ.
Կը փորձեմ բռնել, իսկոյն կ'անհետի.
Եւ աչքերս իրենց խորհէն կը հալիմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Radio)

Մանուկներէդ մէկն ըլլամ ես, վա՛ն ըլլամ,
Որ զբրկես զիս, համբուրես.
Գրգուսնիդ տակ, արեւիդ տակ հասունմամ,
Պարտէզներուդ միրգին պէս:

Մանուկներէդ մէկն ըլլամ ես, սէ՛ր ըլլամ,
Որ լեզուս՝ մերկ ու հըլու,
Աշակերտէ բոբր ուղեղիդ մայրական՝
Գու Նօր Երգըդ սորվելու:

Մանուկներէդ մէկն ըլլամ ես, ո՛ւժ ըլլամ,
Որ յարկիդ տակ հաւասար,
Օրերս ազատ, օրերս ուրախ ծերաման,
Հացըդ շիյնայ ձեռքէս վար:

Մանուկներէդ մէկն ըլլամ ես, սի՛ւն ըլլամ,
Կեանքիդ համար կամարուող.
Ա՛յնքան քրտնիմ՝ որ քու քարերդ իսկ դառնան
Ամէն բերքի, վարդի հող:

Մանուկներէդ մէկն ըլլամ ես, ձա՛յն ըլլամ,
Երգեմ անոնք՝ որ քու մէջ
Դեռ պիտի գան արեւի պէս, կեանքով լայն,
Եւ դարերու պէս անվերջ:

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որմնադիրն ինքն էր՝ իմ հայրը մինակ .
Շարել է առաջ քայերն համարեց .
Կաղնիէն բերաւ սիւներուն հասակ .
Նրկիմֆի նըման հարք տանիք փըռեց :

— «Թո՛ղ զաւակներըս ապրին, բազմանամ,
Ձեռքերէն չընկնի սուրբ արտը հացի .
Դուռը բաց մընայ վանքի մը նըման,
Սեղանին շուրջը՝ միշտ հի՛ւր, դըրացի՛ :

— «Սէրը չըմարի, երբե՛ք չըկիսուի .
Օրերն համբոյրով, խինդով ողողեն .
Սերունդըս ըլլայ նըման տերեւի, —
Ուրիշ մը ծըլի՛՝ նիշդ փըրքած տեղէն» :

Մեռաւ : Հեռացայ : Նորէն փոքորիկ :
Մայրըս՝ տարագիր, եղաւ անձնաստղան :
Քոյրըս խաչեցին եւ որդին փոքրիկ :
Նզրայրըս բըռնեց՝ հո՛ս, հորըս նամբան :

Մինակ եմ հիմա : Հոգիս անպարզեւ,
Կարծես՝ ո՛չ շինող, ո՛չ տուն է տեսեր,
Այլ միայն անիւ . անիւին ներքեւ՝
Ամէն ինչ փոշի, մոռցըւած ըստուեր :

Կ Ա Ր Օ Տ

Նրբեմն, այնպէս, ձեր մասին կը մըտածեմ տըխրագին,
Ո՛վ եղբայրներ հեռաւոր, բայց հոգիս այնքա՛ն մտաւ :
Կը գրծեմ ձեզ, կը բըռնեմ բոլոր ուժովն իմ մըտքին .
Նրբեմն, այնպէս, կ'ըլլամ ձեր ըստուերներուն իսկ կարօտ :

Կը մըտածեմ բէ՛ կ'ապրի՛ք կամ անշիրիմ մեռեր է՛ք .
Դո՛ւ՛ք՝ որ մեծցեալ ինձի հետ, տունկի մը պէս արեգդէ՛մ,
Դո՛ւ՛ք՝ որ բերի՛ք մեր գիւղի աղբիկներուն սէր ու էրգ :
Նրբեմն, կարծես, ձեր հեռակէն ըշտապ-ըշտապ կը քայնեմ :

Խօսի կ'ուզեմ եւ խընդրել որ ներէ՛ք դուք, բէ՛ն ուշ .
Այս իմ լեզուիս այնքան սուր, այնքան վիճող, կըռուազամ,
Որ բերելըս դարձեր է ձեր սիրտերը տանգող փուշ :

Պատմել ճամբաս՝ մեքենայ, հոգիս՝ տըխուր ու տարբեր .
Հաւատացէ՛ք, վիշտերըս մտոցեր եմ ես ու կուլում
Ձեզի՛ համար, որ ինձա՛ն, գիտեմ, շա՛տ է՛ք տառապեր :

LUK

Հարցում մը, ո՛վ Տէր — Ձեռքդ մէջ՝ անծիր
Սիրտըս չափեցի՞ր :
Գիտե՞ս, ծով սէրիս համար՝ անիկա,
Բաժակի մը պէս, շատ պրզտիկ կուգայ :

Ու երբ՝ դուրս բերիր այճերըս պայծառ,
Դուն երբեք գիտցա՞ր,
Որ ամհումին մէջ նըմանին պիտի
Կայծի մը, ընկած խորքը անդումդի :

Երբ կոկոնի պէս շրթքներըս բացիր,
Տէ՛ր, մըտածեցի՞ր,
Որ Գեղեցիկը պիտ՝ հիւծէր հոգիս,
Ըլլալով, յաւէտ, խուսափող մագնիս :

Երբ մամբու դըրիր ոտներըս անհոգ,
Դուն տեսա՞ր արդեօք,
Որ հոն տատասկ կար : Հիմա ամէն քայլ
Վերք է զիս տանջող : Կուգեմ ետ դառնալ :

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԵՒԵԼՆԱՆ

Կողմն հայրենի՝ հերոսները միակամ՝
Հողին, համբիճ, գործատան,
Բուր անոնք որ քրքրտինքին կը փութան,
Հըզո՞ր ըլլան յախտեան:

* ԱՐԵՒՄՏՆԱՆ

Կողմն հայրենի՝ նամբաները ծիածան,
Արտը խունկի պէս բուրեան,
Եւ կայերը Մասիսէն իսկ յաղբակամ,
Բա՛րճըր ըլլան յախտեան:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ

Կողմն հայրենի՝ աղբիւրները բիւրակնեան,
Մտն ու ծղօտն արփական,
Եւ միրգերը արեւագոյն, մեղրահամ,
Առա՛տ ըլլան յախտեան:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ

Կողմն հայրենի՝ այգիները սիրական,
Սեղանները ամէն տան,
Գինիի պէս ուրախ՝ հարսը եւ փեսան
Գըրգա՛նք ըլլան յախտեան:

ԵԿԱ՛ՅՔ, ՀԱԻԱՏԱՑԵԱ՛ԼՔ...

Լըսեցէ՛ք ինձ՝ համայնօրէն,
Ծեր Իրանէն, լուս Քուրդերէն,
Եւ Նիւ Եսթէն՝ երկնաւայտ,
Ուր որ Հա՛յ կայ, ձե՛ռք կայ անհատ.
Քուրդը մէկ լըսեցէ՛ք դուք,—
Ե՛րգ եմ բերեր ձեզի յատուկ:

Դո՛ւք՝ մագաղութ սուրէն, հուրէն,
Դացիք անվերջ ուղիներէն,
Ձեր ետեւը քողած ե՛ւ կալ,
Ե՛ւ ծառ, այգի՛, մի՛շտ հիւրընկալ.
Քողած ուրախ գինի, կարաս,
Դարձաք տըխուր եւ աներազ:

Դարձա՛մ անտուն, ինճնակորոյս,
Ազմուկին մէջ՝ անիւ դարուս,
Դարձա՛մ զերթի, մեռած արտեր,
Ոտերու տակ՝ ռակիի տէր,
Կը նըմանի ձեր մուր- հոգին՝
Ան՛ք իսկ փորած երկաթ- հանքին:

Ո՛վ որ ունի արիւն արբուն,
Ունի բազուկ եւ գորութիւն,
Ունի ձեռքեր՝ անխոնջ, Ֆարտար,
Կըրնայ ձրգել լեռ ու անտառ,
Եւ դընել քար քարի վըրայ,
Ըննել երկրին հասակն երսկայ —

Ո՛վ կը սիրէ քըրտինքն իրեն,
Ուրիշինն ալ եղբայրօրէն .
Ո՛վ կը սիրէ հողը արդար,
Առանց խոփի՝ որ չի խընդար .
Ո՛վ կը սիրէ օրը հըպարտ
Կ՛ուզէ ապրիլ ազատ, անպարտ —

Ո՛վ որ ճակատ բանալ գիտէ,
Եւ չարը միշտ յարթօղ մարդ է .
Ո՛վ որ գիտէ չըլլալ գաւակ,
Երէկին կոյր, կորաբամակ .
Գիտէ պահել հանգիստն անգին,
Արեւահամ հացին, կեանքին —

Ո՛վ որ կըրնայ հունտը դառնալ՝
Նըպատակին ծովածաւալ .
Ո՛վ որ կըրնայ շինել այս օր՝
Քերթողութեան փետուր մը նոր ,
Ո՛վ որ կըրնայ բոքովալտս
Մամուկին տալ ուղե՛ր , տիտղո՛ս —

Ո՛վ որ ունի սի՛րտ անասակ ,
Եւ համբոյրի՛ , սէրի՛ պասակ ,
Ունի կարօ՛տ գեղեցիկի ,
Այն որ միայն հո՛ս կը ծագկի .
Տորեմի գոյն , սեւ—սեւ աչքե՛ր ,
Մեր դարաւոր արեան ընկեր —

Այժըմ ըշտապ բռն գա՛յ ինձի ,
Վազէ՛ մէջը լուսաբացի .
Թռն գա՛յ , բռն գա՛յ հաւատին հետ ,
Այս աշխարհը երամաւտ .
Պիտի բացուի՛ դուռը ուժգին՝
Միամալու ներսի կամփին .

Ներսի երգին ու գանգակին ,—
Հայ բանասրի սրախ հոգին ,
Որ կը հընչէ տեղօրէն՝
Մեր քումերէն , մեր դաշտերէն ,
Կարճագանգէ հեռո՛ւն , հեռո՛ւն ,
Լաւ ու տըխուր երկիրներուն :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	ԵՂ
1. Գարուն	2
2. Այցելու	4
3. Մազերուս	6
4. Գեղեմ	7
5. Գրեհ	8
6. Մայրս	10
7. Հայաստան (Radio)	11
8. Կեմազրուքիմ	12
9. Կարս	13
10. Լեւ'	14
11. Օրհնութիմ	15
12. Եկա՛յք, Հաւատացեա՛լք	16

ՀԱՄ Հիմնարար գիտ. գրադ.

220041792

[304]

A ²
41792